

Єжи Водзіцький — визначний збирач теріологічних колекцій Львівського університету

Ігор Шидловський, Андрій Затушевський, Софія Питель-Гута

Львівський національний університет імені Івана Франка (Львів)
e-mail: shydlyk@gmail.com; orcid: 0000-0002-1003-2562

SHYDLOVSKYY, I., A. ZATUSHEVSKYY, S. PYTEL-HUTA. Jerzy Wodzicki, a prominent collector of mammal collections at Lviv University. — A brief essay on the traveller and naturalist Jerzy Cornel Wodzicki, who had not been affiliated to Lviv University, but whose numerous collections have greatly enriched the collections of the Zoological Museum. Having the opportunity to travel, he was on a safari to the eastern part of Central Africa (DOA, 1909–1910), and later to the Tien Shan Mountains (1913). Thus, he had amassed a significant collection of horns/antlers, busts and, to a lesser extent, skin-mounts of mammals, which now decorate the exhibition of the museum.

Біографічні деталі

Водзіцький Єжи Корнел — граф Леліва (1865–1952), син відомого орнітолога Казимира Водзіцького, народився у с. Оліїв Зборівського району Тернопільської обл. У 1898 р. був лейтенантом запасу 11 гусарського полку війська австрійського. Доктор юридичних наук, протягом 1906–1913 рр. був заступником секретаря Міністерства внутрішніх справ у Відні; депутат пруського сейму, голова правління наглядової ради банку «Веста» у Познані.

Рис. 1. Єжи Водзіцький під час препарування. Портрет з книги «W Górach Niebiańskich (Tien-Szan)», під час подорожі 1913 р.

Ключові доробки в галузі теріології

Колекції Зоологічного музею Львівського університету містять чимало цікавих зразків екзотичних тварин, зокрема з Африки. Серйозним поповнювачем таких збірок був Єжи Корнел Водзіцький, який хоч і не був пов'язаний із Зоологічним музеєм Львівського університету, проте його збори займають чільне місце у ньому.

Напевно, найважливішим доробком Єжи Водзіцького стала його унікальна колекція рогів та медальйонів африканських ссавців, що була художньо оформлена, з нанесенням підписів про дату й місце здобуття зразків. Тварини для колекції здобуті на території DOA (Deutsche Ost Afrika) протягом 1909–1910 рр., куди він їздив з братом Олександром. Нині ця територія розташована в межах Кенії і Танзанії. Про цю подорож його брат написав книгу «Вісімсот кілометрів у Центральній Африці. Мисливська експедиція» (пол.) (Wodzicki 1910). Як описує автор «носорога вполювали на початку 1910 року на території сучасної Танзанії. Тварина була завдовжки 5 м, заввишки — 1,5 м. Перший ріг — 50 см (тонкий), другий — 25, з огляду на що дослідники дійшли висновку, що це — самиця. Тушу віддали місцевим жителям, а погруддя забрали для таксидермічної роботи».

Пізніше, 1913 р., Єжи Корнел їздив на полювання у гори Тянь-Шаню, що й описав у власній книзі (Wodzicki 1938). У ній автор описує складну подорож по Тянь-Шаню і його тваринний світ, різноманіття умов у високогір'ї та пристосування до них гірських кіз і баранів. Одночасно, згадуючи сафари до Африки, зауважує відчутно меншу кількість хижаків. Адже в Африці «мисливець ніколи достеменно не знає коли він мисливець, а коли жертва...» (пол.) (Wodzicki 1910).

Рис. 2. Здобутий братами Водзіцькими носоріг чорний; з книги «Ośmset kilometrów w Afryce środkowej. Wyprawa myśliwska», 1910 р.

Рис. 3. Сучасний вигляд медальйона носорога чорного у Зоологічному музеї ЛНУ імені Івана Франка, 2021 р. (Фото: ukrinform.ua, 06.12.2020)

Затятий мандрівник привіз не лише зразки копитних, але також і вибірку з материнської колонії кажанів, зокрема — листоноса південноафриканського *Hipposideros caffer*, зібраних у Східній Рифтовій долині, Майї-я-Мото (Кенія).

Цінними з колекції Є. Водзіцького є медальони-погруддя: носорога чорного *Diceros bicornis*, конгоні *Alcelaphus buselaphus sweynei*, жирафи масайської *Giraffa tippelskriichi*.

Чесноти, захоплення, суспільна робота, відзнаки

Захопленням Єжи Водзіцького, як природодослідника і мандрівника було полювання та збирання трофеїв зі своєрідним науковим оформленням, які після його смерті дружина Марія передала до Зоологічного музею Львівського університету (Шидловський 2012).

Єжи Корнел був високоосвіченою людиною і завжди з любов'ю ставився до дружини та згадував її під час мандрівок. Відомою є історія, як одного разу на Тянь-Шані йому наснилося, що він вдома, під периною біля своєї дружини, але коли прокинувся, то зрозумів, що це сон. Насправді його та супутників протягом ночі засипало метровим шаром снігу, від чого стало затишно і дуже тепло (Wodzicki 1938). Про життя і події пов'язані з Єжи Корнелом після подорожі, упродовж 1913–1952 рр., нічого не відомо. Відомо лише, що з 1909 до 1939 року йому належав маєток-палац Ланчинських у Куткожі (нині с. Куткір Буського району Львівської області), який все ж був зруйнований у ході Першої світової війни.

Література

- Шидловський, І. 2012. *Історія музейної справи та зоологічних музеїв університетів України*. За ред. Й. Царика. ЛНУ ім. І. Франка, Львів, 1–112.
- Wodzicki, A. 1910. *Ośmset kilometrów w Afryce środkowej. Wyprawa myśliwska*. Lwów, nakładem H. Altenberga, 1–318.
- Wodzicki, J. 1938. *W Górach Niebiańskich (Tien-Szan). Wspomnienia z polowań na koziorożce i dzikie barany*. Zakład Graf. Książnica-Atlas, Lwów, 1–333.
- Olejów na Podolu. https://www.olejow.pl/readarticle.php?article_id=50
- Rakowski, G. 2005. *Ziemia Lwowska*. Oficyna Wydawnicza "Rewasz", 1–576. <https://bit.ly/3GBdVVJ>

ШИДЛОВСЬКИЙ, І., А. ЗАТУШЕВСЬКИЙ, С. ПИТЕЛЬ-ГУТА. ЄЖИ ВОДЗІЦЬКИЙ — ВИЗНАЧНИЙ ЗБИРАЧ ГЕРОЛОГІЧНИХ КОЛЕКЦІЙ ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ. — Короткий нарис про мандрівника і природодослідника Єжи Корнела Водзіцького, який не був пов'язаний з Університетом, але його численні збори значно збагатили колекції Зоологічного музею. Маючи змогу подорожувати, він здійснив сафарі до східної частини Центральної Африки (DOA, 1909–1910), а пізніше – в гори Тянь-Шаню (1913). Таким чином, зібрав значну колекцію рогів, погрудь і меншою мірою опудал ссавців, що слугують нині прикрасою експозиції музею.